

Jednostka – Społeczeństwo – Państwo. Księga pamiątkowa ku czci śp. Profesora Jerzego Rebety, red. Andrzej Podraza, Wojciech Gizicki, Lublin: Wydawnictwo KUL 2019, ss. 312. ISBN 978-83-8061-779-7.

W listopadzie 2018 r. zmarł prof. dr hab. Jerzy Rebeta, wieloletni pracownik naukowo-dydaktyczny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, erudyta, myśliciel i wnikliwy badacz. Należał do grona wybitnych reprezentantów nauk społecznych, a zwłaszcza nauk o polityce, był naukowcem cenionym w Polsce i za granicą oraz wymagającym, ale i życzliwym, charyzmatycznym Profesorem, który wykształcił tysiące studentów. Należał do współtwórców Wydziału Nauk Społecznych, a także kierunków studiów socjologia i politologia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W hołdzie swojemu Profesorowi jego uczniowie i współpracownicy przygotowali *Księgę Pamiątkową ku czci śp. profesora Jerzego Rebety*, która ukazała się nakładem Wydawnictwa KUL (Lublin 2019).

Profesor Jerzy Rebeta urodził się w 1932 r. i przez całe swoje życie naukowe i zawodowe był związany z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim. Jego zainteresowania naukowe koncentrowały się wokół socjologii i historii polityki, rozwoju polskiej myśli społecznej i politycznej, moralnego wymiaru polityki oraz grup nacisku. W badaniach stosował podejście interdyscyplinarne, łącząc perspektywy filozoficzne, historyczne, socjologiczne i politologiczne, co owocowało głębokimi analizami i niebanalnymi, oryginalnymi wnioskami. Do jego najważniejszych publikacji należą książki *Komentarz Pawła z Worcestera do „Etyki Nikomachejskiej”*. *Zarys problematyki filozoficzno-społecznej* (Wrocław 1970) oraz *Początki nauk społecznych. Podstawy metodologiczne* (Wrocław 1988). Ukazywał w nich dorobek i zasługi najwcześniejszych polskich myślicieli społecznych i politycznych, których idee i koncepcje nie odbiegały od głównych tendencji panujących w ówczesnej nauce europejskiej, a często wręcz je wyprzedzały. Zarówno problematyka badań podejmowanych prof. Rebetę, jak i ich rezultaty, uwzględniające odniesienia moralne i religijne, nie wpisywały się w główny nurt nauk o polityce epoki PRL skażony ideologicznymi uprzedzeniami i ograniczeniami, były jednak z dużym zainteresowaniem przyjmowane za granicą.

Recenzowana *Księga Pamiątkowa* oddaje wielowątkowość, nowatorstwo i specyfikę myśli prof. Rebety. Jej redaktorami są profesorowie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, a jednocześnie uczniowie Profesora – Andrzej Podraza i Wojciech Gizicki. Wśród autorów znajdujemy innych uczniów, studentów, przyjaciół i współpracowników tego wybitnego uczonego i wykładowcy.

Struktura *Księgi* jest typowa dla tego typu publikacji. Pierwsza jej część, przygotowana przez Redaktorów *Księgi*, prezentuje sylwetkę prof. Jerzego Rebetę oraz najważniejsze wątki jego dorobku naukowego i bibliografię prac. Autorzy wspominają tu o restrykcjach, jakie spotykały śp. Profesora ze strony służ bezpieczeństwa PRL, związanych zarówno z jego orientacją naukową, jak i zaangażowaniem w działalność opozycyjną.

Zasadnicza zawartość *Księgi Pamiątkowej* została podzielona na trzy części, którym nadano tytuły „Jednostka”, „Społeczeństwo” i „Państwo”.

Część pierwszą otwiera artykuł Arkadiusza Jabłońskiego pt. *Jerzego Rebetę analiza polskiej XV-wiecznej filozofii praktycznej a współczesna logika perswazji socjologicznej*. Autor koncentruje się w nim na praktycznym wymiarze nauk społecznych, wyrażającym się poprzez różne zastosowania retoryki. W swojej argumentacji szeroko wykorzystuje osiągnięcia najwcześniejszej polskiej myśli społecznej i politycznej, nad którymi badania prowadził prof. Rebeta.

Artykuł Krzysztofa Motyki *KUL-owskie petrażycyjana* ukazuje wpływ Leona Petrażyckiego na profil naukowo-dydaktyczny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w pierwszych latach jego istnienia. Dowodzi, że Petrażyckiego filozofia prawa była gruntownie analizowana przez uczonych i studentów KUL, w szerokim zakresie inspirując prowadzone w tej uczelni badania nad prawem i życiem społecznym w ogólności.

W tekście *Wolności i prawa człowieka i obywatela w Konstytucji RP* Anna Chodowska analizuje sposób ujęcia praw człowieka w podstawowym akcie normatywnym polskiego prawa stanowionego. Zwraca uwagę na konstytucyjne oparcie praw i wolności jednostki na godności osoby ludzkiej, co wywołuje określone konsekwencje dla całości systemu praw obowiązujących w państwie polskim.

Tekst *Luigi Sturzo (1871-1959) – socjolog i polityk w sutannie*, przygotowany przez Marka Jeżowskiego, przypomina postać księdza Luigiego Sturzo, aktywnego zwłaszcza w pierwszej połowie XX wieku. Jeżowski nie tylko przedstawia główne obszary zaangażowania ks. Sturzo i jego wybrane poglądy, ale wskazuje również na aktualność jego przesłania i żywotność dziedzictwa, jakie pozostawił.

Język religijny i wydarzenia religijne stanowią przedmiot refleksji podjętej przez Adama A. Szafrąńskiego w artykule *Jeppe Sinding Jensen: rytuał religijny a sztuka „performance”*. Autor przedstawia tu różne aspekty wybranych rytuałów religijnych, zwracając uwagę na ich performatywny charakter, oraz odwołuje się do wielu przykładów praktycznych, zarówno z obszaru religii, jak i działalności artystycznej, akcentując społeczny charakter rytuału.

Drugą część książki – „Społeczeństwo” – otwiera tekst Mieczysława Markowskiego pt. *Początki lipskiej etyki uniwersyteckiej w świetle źródeł*. Omawia on proces wyodrębniania się etyki jako nauki w średniowiecznym uniwersytecie w Lipsku. Znajdujemy tu przekonującą i bogato uzasadnioną argumentację na rzecz fundamentalnego znaczenia dzieł autorów, nad którymi badania prowadził prof. Rebeta. Treść artykułu wskazuje, że zaobserwowane przez Profesora procesy recepcji i interpretacji klasycznej myśli filozoficznej

przez polskich uczonych średniowiecza były równie intensywne, jak w innych europejskich ośrodkach naukowych.

Magdalena Waniewska-Bobin przygotowała artykuł *Wkład biskupów polskich w myśl polityczną II RP*, w którym ukazuje zaangażowanie hierarchów katolickich w wypracowywanie najważniejszych z moralnego punktu widzenia rozwiązań polityczno-społecznych w okresie międzywojennym. Podkreśla także różnorodność poglądów ówczesnych biskupów, którzy zabierali głos w sprawie głównych problemów nurtujących polskie społeczeństwo, a jednocześnie zgadzali się w sprawach fundamentalnych.

Kolejne opracowanie – Janusza Mariańskiego *Zaufanie do Kościoła katolickiego w społeczeństwie polskim* – jest obszernym omówieniem tytułowego zagadnienia z uwzględnieniem wielu kontekstów społeczno-kulturowych. Autor zwraca tu uwagę m.in. na ogólne przemiany pozycji Kościoła w Polsce, przekształcenia w zakresie religijności, a także osłabienie społecznego zaufania do instytucji i wielkich struktur społecznych. Wykorzystuje przy tym szeroką bazę socjologicznych badań religii. Nie ogranicza się do zreferowania wyników badań, ale formułuje również wnioski o charakterze bardziej ogólnym i postulatycznym.

Kontynuacją tej tematyki jest tekst *Maturzyści wobec zasad moralnych katolicyzmu. Wybrane zagadnienia*, przygotowany przez Marcina Rolę. Opierając się na wynikach badań empirycznych, autor referuje aktualne trendy w zakresie wskaźników moralności zmierzające w kierunku jej prywatyzacji i indywidualizacji. Wskazuje na coraz większe różnicowanie się orientacji moralnych i religijnych młodych Polaków oraz osłabienie oddziaływania Kościoła katolickiego.

Tekst Mariusza Siwonia *Związek Metropolitalny „Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia”*. *Nowa jakość w polskim samorządzie terytorialnym* przedstawia genezę i funkcjonowanie wymienionej w tytule struktury instytucjonalnej.

Natomiast Janina Zabielska w swoim artykule *Squattersi – nowi aktorzy na miejskiej scenie* omawia nowe i frapujące zagadnienie zajmowania pustostanów w wielkich miastach przez ludzi młodych, aktywnych społecznie, tworzących swego rodzaju ruch kontrkulturowy. Dokonuje tutaj typologizacji zjawiska i prezentuje sposoby radzenia sobie z nim przez miejskie społeczności.

Artykuł Jana Szymczyka *Formy i przejawy władzy mediów* stanowi wprowadzenie w problematykę mediokracji, gdzie media, za pomocą swoistej polityki informacyjnej, wpływają na świadomość obywateli, ich polityczne i ekonomiczne decyzje, kształtują wartości, mody, obyczaje i style życia. Władza mediów nie ogranicza się wyłącznie do manipulacji, jest to znacznie bardziej skomplikowany proces systemowy, obejmujący działania na poziomie mikro i makro.

Problematyce wpływu poświęcony jest także artykuł Pauliny Michowskiej *Wpływ narkomanii na bezpieczeństwo społeczne*. Autorka ukazuje w nim społeczne skutki narkomanii, a zwłaszcza przestępczość, oraz omawia podstawowe sposoby zwalczania tych negatywnych skutków.

Ostania, trzecia część książki, zatytułowana „Państwo”, rozpoczyna się artykułem Krzysztofa Chochowskiego *Rola i zadania polskich służb specjalnych w zapewnieniu bezpieczeństwa jednostki*. Autor referuje w nim zależności między bezpieczeństwem publicznym i bezpieczeństwem jednostki, a także prezentuje zasadnicze rysy działalności służb specjalnych.

Jan Mazur OSPPE w artykule *Zawiłości teologii politycznej* przedstawia specyfikę teologii politycznej, wiążąc ją również z katolicką nauką społeczną. Podkreśla, że współczesna postać teologii politycznej stanowi właściwą odpowiedź na różnorodne zagrożenia ze strony postmodernizmu, a także wyzwania związane z postępującą globalizacją życia społecznego i politycznego.

Myroslav Kashchuk zaproponował do *Księgi Pamiątkowej* tekst *The Vision of the New World Order in Pope Benedict's Encyclical Letter "Caritas in Veritate": The Case of Ukraine*, w którym ukazuje główne wątki myśli Benedykta XVI związane z wyzwaniami globalizacji. Opierając się na nich, analizuje wybrane współczesne problemy Ukrainy w obszarze relacji globalnych i międzynarodowych.

Artykuł Wojciecha Gizickiego i Piotra Taraska *Wybrane aktywności Grupy Wyszehradzkiej na rzecz bezpieczeństwa międzynarodowego* omawia działania państw, skupionych w ramach tytułowej struktury, na rzecz rozwiązania kryzysu migracyjnego, okupacji wschodniej Ukrainy przez Rosję oraz zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego w państwach Europy Środkowej.

W kolejnym tekście, autorstwa Andrzeja Podrazy, pt. *Model teoretyczny reform traktatowych w ramach Unii Europejskiej*, znajdujemy teoretyczną analizę reform traktatowych, ze szczególnym uwzględnieniem procesów negocjacyjnych. Natomiast artykuł Beaty Piskorskiej *„Integracja bez członkostwa”*. *Koncepcje europeizacji wschodnich granic Unii Europejskiej* koncentruje się wokół polityki UE wobec państw Europy Wschodniej nienależących do UE. Autorka omawia tu różne rozwiązania instytucjonalno-prawne oraz charakteryzuje polskie stanowisko wobec tych państw.

Wszystkie artykuły zawarte w *Księdze Pamiątkowej* cechują się wysokim poziomem merytorycznym, są dobrze skonstruowane i dopełniają się wzajemnie, obrazując rozległość zagadnień podejmowanych bezpośrednio przez prof. Rebetę podczas jego kariery naukowej bądź też przez Jego uczniów zainspirowanych myślą i metodologią Profesora. Zamieszczone teksty przekonują, że klasyczny dorobek polityki, filozofii i etyki jest niezwykle owocny w interpretacji współczesnej rzeczywistości społeczno-politycznej. Taka też idea zawsze przyświecała pracy naukowej prof. Rebety. *Księga Pamiątkowa* w pełni odpowiada więc zasadniczej orientacji Profesora, którego pamięci jest poświęcona.

Dr hab. Dariusz Wadowski
Instytut Dziennikarstwa i Zarządzania KUL
e-mail: dariusz.wadowski@kul.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8936-9557>